

Hallitus 9.3.2017

---

**Kokoustiedot**

Aika 9.3.2017 klo 10.02-13.20

Paikka Kuntatalo  
Toinen linja 14, Helsinki

**Päätöksentekoon osallistuneet**

|                      |                               |        |
|----------------------|-------------------------------|--------|
| puheenjohtaja        | Paatero Sirpa, Kotka          | SDP    |
| I varapuheenjohtaja  | Andersson Markku, Jyväskylä   | Kok.   |
| II varapuheenjohtaja | Tölli Tapani, Tyrnävä         | Kesk.  |
|                      | Feldt-Ranta Maarit, Raasepori | SDP    |
|                      | Kankaanniemi Toimi, Jyväskylä | PerusS |
|                      | Korhonen Ari, Raisio          | SDP    |
|                      | Korhonen Martti, Oulu         | Vas.   |
|                      | Krohn Minerva, Helsinki       | Vihr.  |
|                      | Lankinen Sari, Kouvola        | Kesk.  |
|                      | Lehtonen Harri, Eura          | SDP    |
|                      | Mäkinen Tapani, Vantaa        | Kok.   |
|                      | Raatikainen Kaisa, Keitele    | Kesk.  |
|                      | Rautio Sari, Hämeenlinna      | Kok.   |
|                      | Snellman Anne, Oulu           | PerusS |
|                      | Tujunen Taru, Porvoo          | Kok.   |

**Muut läsnäolijat**

|                    |                              |        |
|--------------------|------------------------------|--------|
| <b>Varajäsenet</b> | Heikkinen Ari, Oulu          | Vihr.  |
|                    | Manninen Anneli, Seinäjoki   | PerusS |
|                    | Nousiainen Pekka, Savonlinna | Kesk.  |
|                    | Parkkinen Sanna, Liperi      | SDP    |
|                    | Pohjola Tuija, Oulu          | SDP    |
|                    | Puhakka Sirpa, Helsinki      | Vas.   |
|                    | Randell Aleksi, Turku        | Kok.   |
|                    | Riihelä Jouni, Mikkeli       | Kok.   |
|                    | Rissanen Laura, Helsinki     | Kok.   |
|                    | Taponen Merja, Janakkala     | Kesk.  |
|                    | Ylhäinen Taito, Masku        | PerusS |

**Valtuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat**

|                      |                             |       |
|----------------------|-----------------------------|-------|
| Puheenjohtaja        | Pekkarinen Mauri, Jyväskylä | Kesk. |
| I varapuheenjohtaja  | Kari Mika, Lahti            | SDP   |
| II varapuheenjohtaja | Kataja Sampsa, Pori         | Kok.  |

**Muut**

Koskinen Jari  
Reina Timo  
Tainio Hanna  
Wikberg Kristina

Eriksson Nina  
Leivo Timo  
Nieminen Esa  
Vuorimo Pirjo  
Nevasola Riitta

toimitusjohtaja  
varatoimitusjohtaja  
varatoimitusjohtaja  
johtaja, ruotsinkieliset  
ja kansainväliset asiat  
hallituksen sihtööri  
talous- ja hallintojohtaja  
viestintä- ja yhteiskuntasuhdejohtaja  
johdon assistentti  
hallintoassistentti

Hallitus 9.3.2017

---

**Asiat**

- |    |                                                                                                       |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 13 | Kokouksen avaus                                                                                       |
| 14 | Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen                                               |
| 15 | Pöytäkirjan tarkastajan valinta                                                                       |
| 16 | Esityslistan hyväksyminen                                                                             |
| 17 | Ei julkinen asia                                                                                      |
| 18 | Kuntaliiton lausunto luonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa |
| 19 | Kuntaliiton talouskatsaus                                                                             |
| 20 | Kuntaliiton linjaukset hallituksen puolivälikehysriiheen                                              |
| 21 | Kuntaliiton hallituksen seuraaviin kokouksiin suunnitellut asiat                                      |
| 22 | Kuntaliiton hallituksen seuraava kokous                                                               |
| 23 | Muut asiat                                                                                            |
| 24 | Kokouksen päättäminen                                                                                 |

Hallitus 9.3.2017

---

### 13

#### Kokouksen avaus

Liiton puheenjohtaja avaa Kuntaliiton hallituksen kokouksen.

Ehdotus

Todetaan.

Päätös

Puheenjohtaja Sirpa Paatero avasi kokouksen klo 10.02.

Merkittiin, että hallituksen kokouksen informaatio-osuudessa olivat esillä seuraavat asiat:

- KL-Kuntahankinnat maakuntien hankintakumppanina, toimitusjohtaja Raili Hilakari, KL-Kuntahankinnat Oy
- Kuntaliiton lausunto luonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, varatoimitusjohtaja Hanna Tainio
- Kuntaliiton strateginen asiakastutkimus 2016, toimitusjohtaja Pekka Vuorela, Innolink
- Selvitys kuntien ja maakuntien järjestöllisestä tulevaisuudesta, selvityshenkilö Markku Andersson
- Kuntien tilinpäätösarviot ja Kuntaliiton linjaukset puolivälikehysriiheen, varatoimitusjohtaja Timo Reina
- Ajankohtaiskatsaus, toimitusjohtaja Jari Koskinen

### 14

#### Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen

Liite 1, 14 § Allekirjoitettu läsnäololista

Sääntöjen mukaan hallitus kokoontuu puheenjohtajan kutsusta. Kutsu on lähetetty hallituksen varsinaisille jäsenille ja varajäsenille 2.3.2017.

Hallitus on päätösvaltainen, kun saapuvilla on enemmän kuin puolet sen jäsenistä. Hallituksen kokouksiin osallistuvat myös varajäsenet.

Hallituksen jäseniä ja varajäseniä sekä muita läsnäolijoita pyydetään allekirjoittamaan läsnäololista, joka otetaan pöytäkirjan liitteeksi.

Ehdotus

Todetaan kokouksen osanottajat ja päätösvaltaisuus.

Päätös

Suoritetussa nimenhuudossa todettiin kokouksen päätöksentekosuuteen osallistuneet hallituksen jäsenet ja varajäsenet. Puheenjohtaja totesi kokouksen laillisesti koolle kutsutuksi ja päätösvaltaiseksi.

### 15

#### Pöytäkirjan tarkastajan valinta

Hallituksen pöytäkirjan allekirjoittavat hallituksen (kokouksen) puheenjohtaja ja sihteeri. Hallitus päätti 6.6.2013, että pöytäkirjan tarkastaa yksi kussakin kokouksessa valittava jäsen.

Ehdotus

Hallitus päättää, että tämän kokouksen pöytäkirjan tarkastajaksi valitaan hallituksen jäsen Sari Rautio.

Päätös

Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Hallitus 9.3.2017

---

## 16

### Esityslistan hyväksyminen

Ehdotus Hallitus päättää hyväksyä kokouksen esityslistan.

Päätös Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

## 17

### Ei julkinen asia

- - -

## 18

### Kuntaliiton lausunto luonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

Liite 1, 18 § Kuntaliiton lausuntoluonnos

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädännöksi. Lausuntoaika päättyy 28.3.2017.

Kuntaliiton hallituksen työvaliokunta kävi lähetekeskustelun valinnanvapautta koskevasta lakiluonnoksesta kokouksessaan 26.1., minkä pohjalta Kuntaliiton lausuntoa on valmisteltu. Hallituksen työvaliokunta käsittelee lausunnon luonnosta 23.2. 2017 ja uudelleen ylimääräisessä kokouksessa 28.2. 2017, jossa se hyväksyi kuntiin ja kuntayhtymiin lähetettävän luonnoksen. Useat kunnat olivat esittäneet toiveensa siitä, että liitto tukisi kuntia myös tällä lausuntokierroksella toimittamalla kuntiin niiden oman lausunnon pohjaksi keskeiset huomiot lakiluonnoksesta. Työvaliokunnan hyväksymä lausunnon luonnos lähetettiin 28.2. kaikkiin Manner-Suomen kuntiin, sairaanhoitopiireihin, erityishuoltopiireihin sekä maakuntaliittoihin.

Ehdotus Hallitus päättää Kuntaliiton lausunnosta luonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. /HT

Päätös Hallitus päätti hyväksyä Kuntaliiton lausunnon luonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa liitteessä 1, 18 § esitetyssä muodossa.

## 19

### Kuntaliiton talouskatsaus, 2016

Liite 1, 19 § Talouskatsaus

Liite 2, 19 § Talousraportti

Kuntaliiton varsinaisen toiminnan tuotot ovat vuonna 2016 yhteensä 24 040 500 euroa ylittäen budjetin 556 100 eurolla (budjetti 23 484 400 euroa) ja kustannukset ovat yhteensä 180 695 000 euroa budjetin ollessa 26 490 200 euroa, jolloin budjetti ylittyy 154 204 900 eurolla.

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tulos on +119 442 300 euroa budjetin ollessa +2 556 700 euroa. Eroa budjettiin on +116 885 600 euroa.

Hallitus 9.3.2017

---

Muissa toimintakuluissa toteutuu Suomen kuntasäätiölle tehty lahjoitus 124 410 000 euroa, joka on Ekokem-osakkeiden myynnistä Fortumilta saatu hinta. Elokuussa rahoitustuottoihin kirjattiin Ekokem-osakkeiden myynnistä saatu myyntivoitto 116 494 500 euroa, joten lahjoituksesta aiheutuu 7 915 500 euron tappio.

Vuoden 2016 alijäämä on -37 212 300 euroa, kun se on budjetissa -449 100 euroa. Ero budjettiin on -36 763 200 euroa.

Suomen Kuntaliitto ry:n taseen oma pääoma oli tilikauden alussa 109,2 milj. euroa ja lopussa 72,0 milj. euroa. Muutos tilikauden aikana on -37,2 milj. euroa. Suomen Kuntaliitto ry:n taseen loppusumma 31.12.2016 on 101,3 milj. euroa.

Ehdotus Merkitään tiedoksi. /JK

Päätös Merkittiin tiedoksi.

## 20

### Kuntaliiton linjaukset hallituksen puolivälikehysriiheen

#### Liite 1, 20 § Kehyskannanottoluonnos

Maan hallitus sopi vaalikauden alussa kehyksestä eli valtio budjetin menojen katosta koko vaalikaudelle. Hallituksen 24.-25. huhtikuuta pidettävässä kehysriihessä kehysten hallinnonaloittaista jakoa tarkistetaan osana vuosien 2018–2021 julkisen talouden suunnitelmaa. Kehysriihi on samalla hallitusohjelman puolivälitarkastelu, jossa voidaan vielä päättää uusista jatkotoimenpiteistä hallitusohjelman tavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi. Hallituksen keskeisimpiä tavoitteita on lisätä talouskasvua, kohentaa työllisyyttä ja taittaa julkisen talouden velkaantumisen.

Hallitus on toimeenpannut lähes kaikki hallitusohjelman kuntatalouteen kohdistuvat toimet. Ne ovatkin tukeneet kuntatalouden vahvistumista aina vuoteen 2016 asti. Muun muassa kilpailukykyopimuksen vuoksi loppuhallituskausi näyttää kuitenkin haastavammalta, sillä useat toimet heikentävät kuntien tulopohjaa. Kuntaliitto kokoaa omat kehysriiheen liittyvät viestinsä kehyskannanottoon. Kehyskannanotossa tuetaan uusia työllisyyttä ja talouskasvua tukevia toimia, mutta ne eivät saa heikentää kuntien taloutta.

Ehdotus Hallitus päättää hyväksyä liitteenä 1, 20 § olevan kehyskannanoton. /TR

Päätös Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

## 21

### Kuntaliiton hallituksen seuraavin kokouksiin suunnitellut asiat

Hallituksen lähiajan kokouksiin on suunniteltu valmisteltaviksi seuraavat, tässä vaiheessa tiedossa olevat asiat.

#### 27.4.2017 klo 10

- Suomen Kuntaliiton ja Kuntaliitto-konsernin tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2016

Hallitus 9.3.2017

---

- Suomen Kuntaliiton vuosikertomus 2016
- Raportti Suomen Kuntaliiton toiminnan ja talouden 2016 valvonta-tarkastuksesta
- Suomen Kuntaliiton neuvottelukuntien toimintakertomukset 2016
- Suomen Kuntaliiton jäsenluettelo ja palvelusopimukset 2016
- Suomen Kuntaliiton sääntöuudistus, tilannekatsaus
- Suomen Kuntaliiton valtuuston kokous 31.5.-1.6.2017
- Kuntaliiton talouskatsaus

31.5.2017 klo 10

- ehdotus valtiovarainministeriölle Kevan valtuuskunnan jäseniksi ja varajäseniksi
- ehdotus valtiovarainministeriölle Euroopan neuvoston Kunta- ja aluehallintokongressin Suomen valtuuskunnan jäsenistä ja varajäsenistä
- ehdotus työ- ja elinkeinoministeriölle/Alueiden komitean Suomen valtuuskunnan jäsenet ja varajäsenet - mahdolliset täydennysvalinnat
- Kuntaliiton kansainvälisen toiminnan arviointiselvitys
- Kuntaliiton talouskatsaus

Ehdotus Merkitään tiedoksi.

Päätös Merkittiin tiedoksi.

## **22**

### **Kuntaliiton hallituksen seuraava kokous**

Kuntaliiton hallituksen seuraava kokous pidetään torstaina 27.4.2017 klo 10.00 Kuntatalossa Helsingissä.

Ehdotus Merkitään tiedoksi.

Päätös Merkittiin tiedoksi.

## **23**

### **Muut asiat**

Todettiin, että muita asioita ei ollut.

## **24**

### **Kokouksen päättäminen**

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 13.20.

Hallitus 9.3.2017

---

Allekirjoitukset

Puheenjohtaja

Sihteeri

Sirpa Paatero

Nina Eriksson

---

Käsitellyt asia 13 § - 24 §

---

Pöytäkirjan tarkastus

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Sari Rautio

27.2.2017

## **LUONNOS Kuntaliiton lausunnoksi sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapaus-lainsäädännöksi**

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

### **1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Kuntaliitto pitää sote-uudistusta tarpeellisenä ja kannattaa valinnanvapauden hallittua laajentamista. Lakiluonnoksessa esitetty malli kaipaa kuitenkin yksinkertaistamista ja selkeytystä. Valinnanvapaus tulisi saattaa käytäntöön asteittain esimerkiksi maakunnallisina pilotteina ja kokeilujen kautta nykyisen palvelusetelilain puitteissa ja käynnissä olevien kokeilujen tuloksia hyödyntäen.

Ehdotettu tapa toteuttaa perustason ja eräiden erityistason palveluiden valinnanvapaus yhtiöittämisvelvollisuuden ja markkinamekanismien kautta on ristiriidassa sote- ja maakuntauudistukselle alun perin asetettujen tavoitteiden kanssa, jotka koskevat yhdenvertaisuutta, palveluiden integraatiota ja kustannusten hillintää. Malli rajoittaa palveluiden järjestämisvastuuseen ja itsehallintoon lähtökohtaisesti kuuluvaa oikeutta päättää palveluiden tuottamistavasta ja ohjata palveluita kokonaisuutena. Järjestämisvastuun kantaminen ja palvelujen integraatio on erittäin haasteellista, kun perustason palvelut siirtyvät yritysten vastuulle ja markkinaperusteiseen ohjaukseen. Palvelutuotanto pirstoutuu maakuntien tosiasiallisen ohjausvallan ulkopuolelle ja eri palveluihin syntyy asiakkaan näkökulmasta nykyiseen verrattuna uusia rajapintoja.

Lakiluonnoksessa ehdotetusta ohjausjärjestelmästä on käytännössä mahdotonta saada aikaan kokonaisuutta, jonka avulla saavutettaisiin uudistuksen tavoitteet ja pystyttäisiin hallitsemaan malliin sisältyvät rakenteelliset riskit.

Kuntaliitto katsoo, että myös kunnille on annettava mahdollisuus omistaa yhtiömuodossa sote-keskuksia tasavertaisesti muiden toimijoiden kanssa. Tämä olisi ennen kaikkea asiakkaiden, mutta myös järjestämisvastuussa olevien maakuntien etu, sillä se lisäisi uskottavia vaihtoehtoja palvelutuotantoon.

Valinnanvapauslakiluonnoksen keskeneräisyys vaikeuttaa maakunta- ja sote-uudistuksen muodostaman kokonaisuuden arviointia sekä tämän että muidenkin kysymysten osalta. Lakiluonnoksen tekstien ristiriitaisuudet esimerkiksi siirtymäsäännösten osalta ovat omiaan edelleen vaikeuttamaan kokonaisuuden hahmottamista. Kun kyseessä on poikkeuksellisen huomattava ja laajakantoinen uudistus, ei voida pitää asianmukaisena, että lausuntoa pyydetään keskeneräisestä kokonaisuudesta.

Väestön epätasa-arvoisuuteen liittyy useita ulottuvuuksia: koulutukseen, työhön ja työoloihin, tuloihin ja muihin sosiaalisiin tekijöihin liittyvä epätasa-arvo sekä maantieteelliseen palvelujen saatavuuteen liittyvä epätasa-arvo. Nyt lausuttavana olevan valinnanvapauden laajentamisen tarkoituksena on vahvistaa erityisesti perustason palveluja ja turvata ihmisten nykyistä nopeampi hoitoon pääsy ja palvelujen saanti. Kuntaliitto kannattaa tätä. Perustasoa olisi kuitenkin mahdollista vahvistaa myös muutoin kuin valinnanvapausjärjestelmän avulla.

Palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden paranemista on vaikea arvioida. Riippuu palveluntuottajille asetettavista ehdoista ja tuottajien rahoituksesta, syntykö palvelutarjontaa myös harvaan asutuille seuduille. On oletettavaa, että suoran valinnan palvelut, maksusetelipalvelut sekä asiakassetelipalvelut keskittyvät kaupunkiseuduille.

## **2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Lausuntoluonnoksella oleva lakiluonnos edistää asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Epäselväksi kuitenkin jää, edistääkö uudistus vaikutusmahdollisuuksia aina *tarkoituksenmukaisella*, asiakkaalle terveys- ja hyvinvointihyötyä tuottavalla tavalla. Huoli liittyy erityisesti useita sosiaali- ja terveyspalveluja käyttäviin sekä erityisryhmiin kuten päihde- ja mielenterveys- tai lastensuojelun asiakkaisiin, joiden kyky ohjautua palvelujärjestelmässä ja käyttää maksuseteliä, asiakasseteliä ja henkilökohtaista budjettia voi olla rajoittunut.

Asiakkaan vaikutusmahdollisuudet omiin palveluihinsa toteutuvat erityisesti alueilla, joilla on valinnan mahdollisuuksia. On kuitenkin tärkeää huomata, että esitettävä valinnanvapausmalli on monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Sote-palvelujen luonteesta johtuen asiakkailla ja potilailla ei aina ole riittävästi tietoa valintansa perusteeksi. Valinnanvapaus voikin johtaa epätarkoituksenmukaisiin valintoihin.

Lakiluonnoksessa jää epäselväksi, mitkä palvelut ovat valinnanvapauden piirissä ja mitkä liikelaitoksessa. Liikelaitoksen kielto tuottaa valinnanvapauden piirissä olevia palveluita voi hajottaa asiakkaan palvelukokonaisuuden sen sijaan että parantaisi sitä. Esimerkiksi tehostetun palveluasumisen osalta on tärkeää, että asiakas saa suoran valinnan kokonaisuuteen kuuluvat palvelut siinä tehostetun palveluasumisen toimipisteessä, jossa hän on hoidettavana.

Lakiluonnos lähtee siitä, että asiakas voi äänestää jaloillaan, jos on tyytymätön saamaansa palveluun. Tämä on lähtökohtaisesti hyvä menettely, mutta voi aiheuttaa ongelmia tilanteessa, jossa todellisia vaihtoehtoja ei esimerkiksi pitkistä etäisyyksistä johtuen ole olemassa. Näissä tilanteissa asiakkaan vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset.

## **3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin

- d. ei
- e. ei kantaa X

Esityksen mukainen uudistus lisää mahdollisuuksia hakeutua palveluihin ja jos tarjontaa on, asiakas voi valita itselleen sopivan palveluvaihtoehdon. Järjestelmä on erittäin monimutkainen, ja omaan tilanteeseen sopivaan palveluun hakeutuminen edellyttää asiakkaan kykyä arvioida omaa tilannetta, palveluntarvetta, verrata sitä tarjolla oleviin palveluvaihtoehtoihin ja hakeutua palveluun.

**4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluita?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Palvelujen yhteen sovittaminen eli integraatio on huomattavan haasteellista, jos valinnanvapaus toteutetaan esitetyllä tavalla. Sote-järjestämislakiluonnoksen mukaan maakunnan on huolehdittava laaja-alaisesti yhteen sovitettuja palveluita tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. Maakunnan mahdollisuudet ohjata tuottajia ovat rajallisia ja vaativat runsaasti yksityiskohtaisia sopimuksia, sopimusten valvontaa ja tuottajakorvausten erityisehtoja. Palveluketjujen toteutumisen seuranta- ja valvontamahdollisuudet ovat rajalliset mm. pitkistä ketjutuksista ja asiakkaiden useista päällekkäisistä ja samanaikaisista palvelutarpeista johtuen. Maksusetelijärjestelmä vaikeuttaa muutenkin vaikeasti hallittavaa kokonaisuutta. Sopimusten ja tuottajien valvonta edellyttää runsaasti asiantuntijaresursseja.

**5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Valinnanvapauden toteuttaminen esitetyssä muodossa vaikeuttaa kustannusten hillintätavoitteen saavuttamista. Keskeisin syy on se, että malli rajoittaa maakunnan oikeutta päättää palvelujen tuotantotavasta ja ohjata palveluja kokonaisuutena. Kustannusten nousun riskejä aiheuttavat lisäksi ainakin järjestäjien sekä tuottajien ICT-investointikustannukset, maakunnan, maakunnan liikelaitoksen ja tuottajien hallinnolliset tehtävät sekä valinnanvapausmalliin kuuluvat uudet elementit henkilökohtainen budjetti ja maksuseteli sekä suun terveydenhuollon suoran valinnan palvelut.

Mikäli valinnanvapauden laajentaminen lisää kustannuksia, se merkitsee kiinteällä budjettirajoitteella sitä, että palvelujen kattavuutta tai sisältöä täytyy pystyä supistamaan tai palvelujen laatua alentamaan.

Pidemmällä aikavälillä kustannusten kasvun hillintä voi toteutua kilpailuasetelman synnyttämän tuotannollisen tehokkuuden ja alhaisempien kustannusten kautta ja toisaalta kansalaisten suuremman vastuun ottamisen ja omiin palveluihinsa osallistumisen kautta. Palveluntuottajille asetetuista ehdoista riippuen on mahdollista, että palvelujen tuottamistavat muuttuvat innovaatioiden myötä kustannustehokkaammiksi. Kustannusten kasvua hillitseviä innovaatioita voitaisiin kuitenkin ottaa käyttöön myös ilman valinnanvapauslainsäädäntöä. Merkittävämmät kustannussäästöt syntyvät palveluohjauksen ja palvelujen priorisoinnin myötä. Tämäkään ei edellytä valinnanvapauslainsäädäntöä.

**6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Laissa olevat säännökset palvelujen järjestämistavoista kaventavat merkittävästi maakunnan mahdollisuuksia käyttää itsehallinnollista päätösvaltaa eivätkä anna järjestäjälle tarvittavaa liikkumavaraa palvelujen toteuttamiseen. Lakiluonnokseen sisältyvät 14 asetuksenantovaltuutta mahdollistavat maakunnan itsehallinnon kaventamisen entisestään.

Kuntaliitto kannattaa valinnanvapauden lisäämistä. Lakiluonnoksessa esitetty malli kaipaakin kuitenkin yksinkertaistamista ja selkeytystä. Valinnanvapaus tulisi saattaa käytäntöön asteittain ja kokeilujen kautta. Nykyisestä palvelusetelijärjestelmästä luopuminen ei ole perusteltua. Sen käytön laajentamisella ja käynnissä olevia kokeilujen tuloksia hyödyntäen voitaisiin valinnanvapautta lisätä hallitummin. Maakunnilla tulisi olla lakiluonnoksessa esitettävää laajemmat mahdollisuudet päättää keinoista, joita ne käyttävät esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kansanvaltaisuutta voitaisiin vahvistaa

- poistamalla tai keventämällä velvollisuutta ottaa käyttöön esitettyjä valinnanvapauden järjestämistapoja esitetyssä aikataulussa
- poistamalla asiakassetelin 15 %:n minimivaatimus
- poistamalla tai vähentämällä asetuksenantovaltuuksia.

Asiaa on käsitelty laajemmin Kuntaliiton lausunnossa sote-järjestämislaki- ja maakuntalakiluonnoksista syksyllä 2016.

**7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Valinnanvapausuudistus luo mahdollisuuksia uudistaa toimintatapoja ja ottaa käyttöön uusia palveluinnovaatioita. Tavoitteen saavuttaminen riippuu siitä, millainen tuottajille maksettava korvausmalli on ja millä tavalla se kannustaa innovaatioihin. Tarpeetonta ja yksityiskohtaista

sääntelyä purkamalla voitaisiin edistää palveluinnovaatioita myös ilman valinnanvapauslainsäädännön mukanaan tuomaa ennakoimattomuutta.

**8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvaeluista.**

**8a. Ovotko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei (Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?)
- e. ei kantaa

Laajennettuun perustasaan esitetään kuuluviksi asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 § 1 momentin mukaiset palvelut. Sosiaalipalveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalla on kuitenkin vaikea arvioida, milloin sote-keskukseen hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelun tarve on pitkäaikaista.

Sote-keskuksille annettaisiin oikeus tehdä näiden palvelujen osalta hallintopäätökset. Epäselvää on, olisiko sote-keskuksen annettava lyhytaikaisia palveluja asiakkaalle myös maakunnan liikelaitoksen tekemän palveluntarpeen arvioinnin perusteella. Palvelujen erottaminen ko. tavalla lyhytaikaisiin ja tilapäisiin ja toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

Säännös jättää maakunnalle mahdollisuuden määritellä suoran valinnan palvelujen sisältöä tarkemmin omissa sopimuksissaan palveluntuottajien kanssa, ellei pykälään liittyvää asetuksenantovaltuutusta käytetä. Alueellisiin markkina- ja muihin olosuhteisiin liittyvä maakuntien itsehallinnon mahdollistaminen suoran valinnan piiriin kuuluvien palvelujen määrittelemisessä on tarkoituksenmukaista. Jos asiasta säädetään asetuksella, maakunnan rooli suoran valinnan palvelujen osalta kaventuu lähes pelkästään rahoittajan rooliksi.

**8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Maksusetelijärjestelmässä maakunta ei voi kantaa järjestämisvastuutaan: maakunnalla ei ole suoria ohjaus- eikä vaikutusmahdollisuuksia maksusetelipalvelun tuottajaan. Maakunta voi lakiesityksen 31 §:n mukaan asettaa palvelun laatuun, saatavuuteen ja palvelujen yhteen sovittamiseen liittyviä ehtoja suoran valinnan palvelun tuottajille, mutta ei maksusetelipalvelun tuottajille.

**8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Velvollisuus maksuseteleiden antamiseen saattaa vaikuttaa tuottajien halukkuuteen perustaa sote-keskuksia. Maksuseteli lisää suoran valinnan palvelun tuottajan riskiä ja sitä kautta korottaa hintaa, jolla palveluja ollaan valmiita tuottamaan.

Lakiesityksen mukaan sote- keskuksella säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta, palvelun laadusta ja vaikuttavuudesta sekä maksusetelipalvelun tuottajan tekemistä virheistä silloinkin, kun asiakas käyttää maksuseteliä. Sote-keskuksella ei kuitenkaan ole juuri mahdollisuutta puuttua asiaan, jos se esimerkiksi havaitsee maksusetelipalvelun laadussa ongelmia. Kokonaisvastuun hajautuminen liikelaitoksen, maakunnan, suoran valinnan palvelun ja maksusetelipalvelun tuottajan välillä voi aiheuttaa viivästyksiä ja heikentää palvelujen integraatiota.

**8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen maksusetelijärjestelmässä, jos hänellä on riittävästi tietoa sairaudestaan tai muusta palvelun tarpeestaan, kykyä arvioida eri vaihtoehtoja maksusetelin käyttämisessä, riittävästi puolueetonta tietoa tarjolla olevista palveluista ja niiden laadusta sekä kyky tehdä tietoon perustuvia valintoja.

**9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Asiakkaalla on riittävä valinnan mahdollisuus, mutta se ei kaikin osin ole tarkoituksenmukaista. Valintaoikeutta voi olla tarpeen rajata jossain tilanteissa, esimerkiksi silloin, kun lastensuojelun tai päihde- ja mielenterveyspalvelujen saaminen viivästyy asiakkaan itsensä tai hänen läheistensä tekemien valintojen seurauksena.

10. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

**10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Asiakasseteli lisäisi asiakkaiden valinnanvapautta oleellisesti. Asiakkaan oikeuksien näkökulmasta jää kuitenkin epäselväksi, miten asiakassetelillä hankittavat palvelut määritellään eli kuinka varmistetaan se, että asiakas tietää, millaista palvelua hän on oikeutettu saamaan. Palvelusetelijärjestelmässä kunta määrittää palvelun sisällön ja asettaa palveluntuottajan hyväksymiskriteerit. Maakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa hyväksymiskriteerit asiakassetelipalvelun tuottajalle.

**10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Asiakassetelituottajien ohjaaminen on vaikeaa. Lakiluonnoksessa jää kaiken kaikkiaan epäselväksi maakunnan liikelaitoksen, maakunnan, sote-keskusten sekä erilaisin ostopalvelusopimuksin ja setelijärjestelyin toimivien palveluntuottajien tosiasialliset hankinta- ja alihankintasuhdet ja maakunnan tosiasialliset ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet.

Asiakassetelijärjestelmä johtaa sairaalatoimintojen ja joidenkin muidenkin erityistason palvelujen yhtiöittämiseen. Tämä on ongelmallista koko uudistuksen tavoitteiden kannalta. Säästötavoitteen kannalta ongelmia aiheutuu siitä, että perustettavien yhtiöiden oikeus käyttää maakunnan liikelaitoksen tukipalveluja, esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriopalveluja, on hankintalakiin tehdyt muutokset huomioiden ongelmallista.

**10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa X

Maakuntien päätöksentekoa esitetään voimakkaasti rajoitettavaksi. Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädettäisiin maakunnalle velvoite käyttää asiakasseteliä *riittävässä määrin* sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Yksityiskohtaisissa

perusteluissa todetaan, että *vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia (15 %) näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä*. Kiinteä vähimmäistason määrittely on perusteetonta maakuntien itsehallinnollisen aseman ja niissä vallitsevien erilaisten olosuhteiden vuoksi.

Asiakasseteli tulee kohdistumaan pääosin erikoissairaanhoidon palveluihin, jotka ovat jo tällä hetkellä valinnanvapauden piirissä julkisen terveydenhuollon osalta koko maan alueella. Asiakassetelin myötä julkista erikoissairaanhoidoa joudutaan merkittävästi yhtiöittämään.

**11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Henkilökohtainen budjetti antaa asiakkaalle hyvin laajat mahdollisuudet tarvitsemiensa palvelujen toteuttamiseen. Sen soveltamisala ja velvoittavuus on laaja ja sen käyttöön on esityksen mukaan tarkoitus siirtyä välittömästi lain tullessa voimaan vuonna 2019. Tämä loisi suuren riskin asiakkaiden palvelujen jatkuvuudelle ja toisaalta kustannusten hallitsemattomalle kasvulle ja edellyttäisi runsaasti henkilöresurssia palvelutarpeen arviointiin yhtä aikaisesti vuoden 2018-2019 -vaihteessa. Suomessa ei ole kokemusta henkilökohtaisen budjetin laajasta käytöstä ja kansainväliset kokemukset osoittava kustannusten nousua sen käyttöönoton jälkeen. Lisää kokeiluja tarvitaan, jotta malliin liittyviä ongelmia kyetään korjaamaan.

**12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).**

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. **Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Esitykseen tuetusta päätöksenteosta ei sisälly minkäänlaista vaikutusten arviointia. Jatkovalmistelu edellyttää kustannusvaikutusten realistista arviointia. Kun tehtävään nimettävä henkilö ei voisi olla palvelus- ja toimeksiantosuhteessa palvelun järjestäjään eikä tuottajaan, tukea tarjoavan henkilöiden saatavuus voi osoittautua ongelmalliseksi. Perusteluissa esitetty arvio siitä, että tuettu päätöksenteko voitaisiin toteuttaa vapaaehtoisvoimin ja maakuntien välisenä ns. vaihtotyönä, on epärealistinen. Kyseessä on ammatillista osaamista edellyttävä tehtävä, josta muodostuu väistämättä kustannuksia.

Päätöksenteossa tukeminen on tarkoitus ulottaa tilanteisiin, joissa asiakkaalla tai potilaalla on vaikeuksia ymmärtää käytettävissä olevia toiminta- ja päätösvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia.

Esityksessä ei ole millään tavoin arvioitu henkilömäärää, jota tuettu päätöksenteko voisi koskea. Ainakin uuden valinnanvapauslainsäädännön voimaan tullessa tuen tarpeen voi arvioida olevan suurta.

**13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.**

**13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt aiheuttavat maakunnalle runsaasti hallinnollista työtä ja edellyttävät uudenlaista sopimusoikeudellista osaamista ja sitovat runsaasti asiantuntijaresursseja.

**13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Maksuseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palvelutuottajat eivät tee sopimusta suoran valinnan tuottajan eivätkä maakunnan kanssa. Tämän vuoksi niiden ohjaaminen on huomattavan vaikeaa. Lainsäädännössä tulisi olla mekanismi, jolla maakunta tai suoran valinnan tuottaja voisi puuttua henkilökohtaisen budjetin tai maksusetelipalvelun tuottajan toimintaan suoraan, jos se havaitsee toiminnassa laadullisia tai muita puutteita.

**14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Maakunnan mahdollisuus asettaa tuottajille asukkaiden palvelun tarpeesta johtuvia ehtoja ja tarvittaessa muuttaa niitä on kannatettava. Palveluntuottajille annettavat velvoitteet raportoida tietoja, joiden perusteella asiakkaat voivat käyttää valinnanvapauttaan ja tehdä valintoja, ovat tarpeellisia.

Palvelun tuottajan velvoitteet voivat kuitenkin luoda kynnyksen palvelutuottajaksi ilmoittautumiselle, varsinkin pienten tuottajien osalta. Tuottajien velvoitteet karsivat jo toimivia yrityksiä ja nostavat pienten yritysten kynnystä markkinoille tuloon. Kyse on erityisesti tietojärjestelmiin liittyvistä vaatimuksista sekä raportointivelvoitteista.

**15. Lakiluonnoksen 9 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

**15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Kiinteä tarveperusteinen maksu tuottajalle on periaatteessa hyvä määräytymisperuste, mutta jos tarvekertoimet ovat puutteellisia, tämä voi käytännössä kannustaa tuottajaa ohjaamaan suuria kustannuksia tai niiden riskiä aiheuttavia asiakkaita liikelaitoksen tai toisen suoran palvelun tuottajan hoidettavaksi. Määräytymisperuste voi myös kannustaa kohdennettuun asiakashankintaan.

Suun terveydenhuollossa kapitaatiokertoimet eivät ole toimivia.

On myönteistä, että maakunnille ehdotetaan jätettäväksi harkinnanvaltaa kapitaatorahoituksen tason määrittelyssä ja osin myös oikeus poiketa kansallisista kertoimista. 4/5 kiinteän osan sitominen ehdottomaksi kiinteän korvauksen minimitasoksi ei ole tarkoituksenmukaista.

Lisäksi on huomattava, että nykyisen valtionosuusjärjestelmän tarvekertoimet on laadittu koko sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten vakiointia varten. Ne eivät siten ole parhaimmat mahdolliset perustason sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kustannuskorvausten kertoimiksi.

**15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Maakunnan 56 § mukainen mahdollisuus sopia muista korvauksista palvelun tuottajan kanssa on kannatettavaa ja sen avulla on mahdollisuus lisätä asukkaiden alueellista yhdenvertaisuutta sekä kaventaa alueellisia hyvinvointi- ja terveyseroja.

**16. Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin **lain voimaantulosta**. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Valinnanvapauden toimeenpanolle on varattava riittävä siirtymäaika. Markkinoiden avautuminen suoran valinnan sote-keskuksille ja suunhoidon yksiköille sekä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto yhtä aikaisesti 1.1.2019 muodostavat suuren riskin palvelujen jatkuvuudelle.

Lakiluonnoksessa säädetään 1. ja 2. vaiheessa tapahtuvasta vaiheistuksesta, mutta tosiasiasa voimaantulossa ei ole lainkaan vaiheistusta. Lain siirtymäsäännökset ja niiden perustelut ovat ristiriitaisia. Kahden vuoden siirtymäaika 31.12.2020 saakka maakunnan yhtiöiden perustamisessa ei ole aito siirtymäaika, jos yksityiset sote-keskukset ja suun hoidon yksiköt ovat aloittaneet toimintansa 1.1.2019.

Kuntaliitto pitää perusteltuna valinnanvapausmallin käyttöönottoa asteittain ja samanaikaisesti koko maassa niin yksityisen kuin julkisomisteisen tuotannon osalta. Tämän hallituksi toteuttamiseksi valinnanvapaus ja sen edellyttämä tuotannon yhtiöittäminen tulisi toteuttaa perustasoon kuuluvissa sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluissa ja suunhoidon perustason palveluissa aikaisintaan 1.1.2021 alkaen ja laajennettuun perustasoon kuuluvissa palveluissa 1.1.2023. Siirtymäkauden aikana palvelusetelin käytön laajentamisella ja henkilökohtaisen budjetin pilotoinnilla voidaan hankkia kokemuksia valinnanvapauden lisäämisestä. Näin ollen yhtiömuotoisen toiminnan täysimittaiselle organisoinnille varattaisiin aikaa vuoden 2022 loppuun, minkä Kuntaliitto toi esille jo syksyllä 2016 antamassaan lausunnossa.

Tarvittavien tietojärjestelmämuutosten suunnittelu voi käynnistyä vasta lainsäädännön toiminnallisten yksityiskohtien selkiydyttyä. Tietojärjestelmämuutosten hallittu toimeenpano edellyttää selkeää vastuunjakoja sekä riittävää aikataulua. Laajojen tietojärjestelmämuutokset toimeenpano ja käyttöönotot edellyttävät kokemusten perusteella n. 3-5 vuoden siirtymäaikaa.

Jos laki tulee voimaan annetussa aikataulussa, maakunnan täytyisi aloittaa merkittäviä valinnanvapauteen liittyviä valmistelutoimia jo vuonna 2018. Tällaisia olisivat mm. suoran valinnan palveluntuottajien ilmoittautumisten vastaanottaminen vähintään 6 kk ennen lain voimaantuloa, ja asiakkaille valinnanvapaudesta informointi 2 kk ennen lain voimaantuloa. Myös palveluntuottajien kanssa tehtävät sopimukset sekä samalla myös hyväksymiskriteerit ja hinnoitteluperusteet olisi oltava määriteltynä vähintään puoli vuotta ennen lain voimaan tuloa. Samoin asiakasaseteihin ja erityisesti henkilökohtaiseen budjettiin liittyen täytyisi tehdä kriteeristöjä, päätöksiä palveluista joissa asiakasaseteli otettaisiin käyttöön, huolehtia maksatusjärjestelmistä jne. jos mallit otetaan käyttöön heti vuoden 2019 vaihteessa. Aikataulua ei ole mahdollista toteuttaa.

## 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Valinnanvapauslainsäädäntö kaventaa maakunnan mahdollisuuksia käyttää järjestämisvastuuseen liittyvää valtaa ja toteuttaa järjestämisvastuutaan. Lukuun 9 sisältyvät asetuksenantovaltuudet ovat epätarkoituksenmukaisia ja maakuntien itsehallinnon ja järjestämisvastuun vastaisia. Myöhemmin säädettävillä asetuksilla voitaisiin määrätä yksityiskohtia myöten kaikista suoran valinnan palvelun tuottajille maksettavista korvauksista ja tehdä myös yksittäisiä maakuntia koskevia päätöksiä korvausperusteista.

Asiaa on käsitelty laajemmin Kuntaliiton lausunnossa sote-järjestämis- ja maakuntalakiluonnoksista syksyllä 2016.

**18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Laki avaa aivan ennen näkemättömällä tavalla markkinoita: tällä hetkellä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon lopputuotepalvelujen ostot ovat noin 2,8 miljardia vuodessa, lakiesityksen mukaan valinnanvapausmarkkinat olisivat noin 8 miljardia euroa vuodessa.

Palveluntuottajille asetettavista ehdoista ja tuottajakorvauksista riippuu, miten markkinat lopulta muotoutuvat. Todennäköistä on, että terveydenhuollon markkinat syntyvät suuriin kaupunkikeskuksiin, mutta ei haja-asutusalueelle. Sosiaalipalveluihin liittyviä markkinoita voi sen sijaan henkilökohtaisen budjetin myötä syntyä myös harvemmin asutuille alueilla. Riskinä on sote-palvelujen markkinoiden keskittyminen yrityskauppojen myötä. Tuottajille asetettavat vaatimukset karsivat erityisesti suoran valinnan palvelujen tuottajista pois pienet yritykset.

**18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei (jos ei, niin miten esitystä tulisi muuttaa?)
- e. ei kantaa

Alkuvaiheessa pieniä toimijoita tulee henkilökohtaisen budjetin sekä maksusetelipalveluihin, jos maksusetelipalveluissa on mukana myös sosiaalipalveluja. Todennäköistä on, että mittakaavaetujen ja fuusioiden myötä nämä markkinat keskittyvät tulevaisuudessa suuremmille tuottaja-organisaatioille. Erityisesti pienille tuottajille markkinoille tulon kynnyksiä ovat tietojärjestelmäpalveluihin liittyminen sekä moninaiset raportointivelvoitteet varsinkin, jos tuottajat eivät voi hyödyntää maakunnan tarjoamia yhteisiä tietojärjestelmiä.

**19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?**

Parhaimmillaan valinnanvapaus ja sen myötä lisääntyvä kilpailu asiakkaista parantaa palvelun laatua. Uudistus lisääntyy erityisesti terveyspalvelujen kysyntää ja kysynnän lisääntyminen voi kohdentua myös epätarkoituksenmukaisella tavalla uudistuksen tavoitteisiin nähden. On kuitenkin vaikeaa arvioida, kuinka uudistus lopulta vaikuttaa asiakkaiden valintoihin, sillä esimerkiksi mainonta ja markkinointi ohjaavat kuluttajien valintoja.

Edellä esitetystä syystä olisi tärkeää kokeilla ehdotettavia uusia valinnanvapauden muotoja ja hyödyntää nyt käynnissä olevien kokeilujen tuloksia ennen laajamittaista toimeenpanoa.

**20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Suun terveydenhuollon muuttuminen suoran valinnan palveluksi parantaa palvelujen saatavuutta, mikä on asiakkaan kannalta hyvä asia. Maantieteellinen keskittyminen näyttää kuitenkin ilmeiseltä eli alueellista epätasa-arvoa uudistus ei ainakaan paranna.

Järjestelmämuutos luo suuren riskin kustannusten kasvuun, kun asiakkaille syntyy oikeus valita yksityinen palveluntuottaja julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuilla. Suun terveydenhuollon oletettu saatavuuden paraneminen myös lisäänee palvelujen kysyntää. Tästä voi aiheutua lisäkustannuksia edellä mainitun yksityiseltä julkiselle siirtymisen aiheuttamien lisäkustannuksen ohella. Keskeistä on, millä kapitaatiosuorituksella palveluntuottajat ottavat vastuulleen asiakkaan suun terveydenhuollon vuodeksi.

## 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vaikutusarvioinnissa on hyvin nostettu esille valinnanvapauslainsäädännön positiivisia vaikutuksia ja riskejä. Valmistelun keskeneräisyys ja loppuvaiheessa tehdyt muutokset vaikuttavat kuitenkin niin, että vaikutusarvioinnissa on puutteita.

Tärkeimmät myönteiset vaikutukset syntyvät verrattain pitkien, myönteisesti etenevien tapahtumaketjujen lopputuloksena. Osa vaikutuksista riippuu lainsäädännön lisäksi maakuntien tekemistä päätöksistä, joiden perusteella tuottajat tekevät omat päätöksensä palvelun tarjoamisesta. Asiakkaiden valinnat ovat mahdollisia vasta sen jälkeen, kun on olemassa palveluja, joista valita. Vaikutusarviointiin liittyy siis vakavia vaikeuksia, mistä syystä todellinen vaikutusten arviointi edellyttäisi kokeiluja, joiden perusteella erilaisia valinnanvapausmekanismeja voitaisiin aidosti testata.

Kuntaliitto kiinnittää myös huomiota siihen, että lausunnolla olevaan hallituksen esitysluonnokseen sisältyvissä vaikutusarvioinneissa ollaan varsin kriittisiä sen suhteen, että esitetyllä valinnanvapausmallilla olisi mahdollista saavuttaa sote -uudistukselle asetetut integraatio-, talous- ja yhdenvertaisuustavoitteet.

## 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Sote- ja maakuntauudistus ja siihen liittyvä valinnanvapauslainsäädäntö ovat maan historian suurin hallinnon ja toimintatapojen muutos, joka muuttaa peruuttamattomalla tavalla kuntien roolia suomalaisessa yhteiskunnassa. Uudistuksen merkittävin vaikutus kuntiin ja kuntayhtymiin on yhtiöittämisvelvoite.

Maakunnat joutuvat valinnanvapauslainsäädännön vuoksi yhtiöittämään suuren osan toiminnastaan (30-40 %). Maakuntien itsehallinto kaventuu edelleen, kun maakunnat esityksen mukaan velvoitettaisiin järjestämään merkittävä osa palveluista käyttäen tiettyjä valinnanvapauden instrumentteja.

### 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

### 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

**Kuntaliitto suhtautuu kriittisesti valinnanvapauden toteuttamista ehdotetulla tavalla. Mikäli lakiluonnosta kuitenkin jatkovalmistellaan tämän luonnoksen pohjalta, Kuntaliitto ehdottaa seuraavia pykäläkohtaisia muutoksia:**

15 § Suoran valinnan palvelut. 2momentin 1 c-kohdan termi yleislääkäritasoinen sairauksien tutkimus ja hoito kaipaa selkiyttämistä niin asiakkaiden kuin asiantuntijoidenkin näkökulmasta: mihin menet jos on kyse *harvinaisesta, mutta yleislääkäritasoisesta* sairaudesta.

Käsitettä *kotiin annettavat palvelut* on selkiytettävä: onko suoran valinnan palvelun tuottajalla velvollisuus tuottaa kotiin annettavia palveluja ja koskeeko velvollisuus myös tehostetussa palveluasumisessa asuvia.

17 § 1 mom. Maksusetelisäännös: suoran valinnan palvelun tuottajan *on annettava asiakkaalle maksuseteli* esitetään muutettavaksi muotoon *voi antaa maksusetelin*.

Asiakassetelin kannustinperusteinen korvaus on epäselvä ja kaipaa tarkennusta. Mitä tarkoittaa: ”Kannustinperusteisen korvauksen mittareiden ja perusteiden on oltava lainsäädäntöön ja vakiintuneeseen käytäntöön perustuvaa palvelun tasoa korkeampia.”

19 § Perustason toimipisteen valinta ja 20 § Erityistason toimipisteen valinta. Pykälää tulisi selkiyttää: liikelaitoksen ja perustason liikelaitoksen raja on epäselvä. 20 §:n termi erityistason toimipiste tulisi määritellä, samoin perustason liikelaitoksen vs. suoran valinnan palvelut.

Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädettäisiin maakunnalle velvoite käyttää asiakasseteliä *riittävässä määrin* sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että *vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia (15 %) näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä*. Kiinteä vähimmäistason määrittely on perusteetonta eikä se sovi maakuntien erilaisiin olosuhteisiin. Kuntaliitto esittää sen poistamista

22 § ja 24 §: Henkilökohtaisen budjetin ja asiakassetelin velvoittavuus on epäselvä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa maakunta on päättänyt ottaa käyttöön tehostetussa palveluasumisessa asiakassetelin, asiakkaalle on tarjottava asiakasseteliä 22§ 2 momentin perusteella. Todennäköisesti asiakas olisi kuitenkin oikeutettu myös henkilökohtaiseen budjettiin 26 § 1 momentin perusteella.

Henkilökohtaisen budjetin perusteluissa sivulla 21 todetaan, että asiakkaan ja palveluntuottajan välille ei syntyisi sopimusta eivätkä asiakkaat olisi palveluja käyttäessään kuluttajan asemassa. Kohtaa olisi syytä selkiyttää, sillä palvelutapahtumassa syntyy väistämättä jonkinlainen sopimus asiakkaan ja palvelun tuottajan välille.

Joko 15 tai 40 §:stä tulisi selkeästi käydä ilmi, että maakunnan liikelaitos voisi tietysin edellytyksin tuottaa samoja perustasoisia palveluja, jotka kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin. Säännöksiin tiukka tulkinta johtaisi kohtuuttomiin tilanteisiin: esimerkiksi vaikean diabeteksen erikoissairaanhoidotasoinen hoito täytyisi voida hoitaa liikelaitoksessa, vaikka asiakas saman tai eri taudin vuoksi tarvitsisi suoran valinnan palveluihin kuuluvia perustasoisia suoran valinnan palveluja. Mikäli tämä ei olisi mahdollista, potilaan hoidon kokonaisuus pirstoutuisi epätarkoituksenmukaisella tavalla, aiheuttaisi haittaa potilaalle ja kasvattaisi kokonaiskustannuksia

47 §:ssä Palvelun tuottajan vastuu palvelusta jää epäselväksi, mikä taho on vastuussa hoitokomplikaatioiden tai vastaavien korjaamisen kustannuksista silloin, kun palvelu toteutetaan sote-keskuksen antamalla maksusetelillä: maksusetelipalveluntuottaja vai se yhtiö, jonka lukuun toimitaan.

51 § 5 momentin mukaan maakunta voi määritellä erikseen erityisiä ryhmäkohtaisia kiinteitä korvauksia, jotka perustuvat kansallisiin tarvetekijöihin. Pykälästä tai perusteluista ei selviä, mitä lainsäätäjä tarkoittaa kansallisilla tarvetekijöillä. Rajaus tulisi poistaa ja jättää maakunnan harkintaan, mitkä ovat ne asiakasryhmät, joille maksetaan erityiset kiinteät korvaukset. Momentti on osin ristiriitainen 51.3 § kanssa, jossa säädetään, että on noudatettava kansallisia kriteereitä ja 5 momentissa sanotaan, että voi poiketa.

Myös asiakkaan opiskelu-status olisi hyvä olla eräs kapitaatorahoituksen elementti. Erityisesti listautuneesta YTHS opiskelijasta maksettavan tuottajarahoituksen suoran valinnan tuottajalle tulisi olla alhaisempi.

Koululaisten ja opiskelijoiden osalta suun terveydenhuollon kapitaatio voisi olla huomattavan alhainen, koska he käyttävät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja.

61 § Kansaneläkelaitoksen tehtävät korvausten maksatuksessa ja 66 § Valinnanvapauden tiedonhallintapalvelut. Tämä kokonaisuus edellyttää merkittävää jatkovalmistelua ja toteutusvaihtoehtojen sekä eri toimijoiden vastuun tarkentamista. Tässä tulee huomioida myös nykyisten laajassa käytössä olevien palvelusetelien- ja ostopalvelutietojärjestelmien mahdollisuudet erityisesti asiakasseteliin ja henkilökohtaisen budjetin toteutuksissa. Olemassa olevat palvelusetelitietojärjestelmät mahdollistavat nopean siirtymäpolun asiakasseteliin ja henkilökohtaisen budjetin edellyttämässä toiminnallisuuksissa. Tämän johdosta Kelan roolia maksatukseen liittyen (61§) ehdotetaan tarkennettavan siten, että se koskisi alkuvaiheessa ainoastaan suoran valinnan palveluita.

Valinnanvapauden 66 § mukaisten tiedonhallintapalveluiden kansallinen toteutus ehdotetaan rajattavaksi koskemaan ainoastaan mom. 1-2 mukaista asiakkaan valinnan toteuttavaa palvelua sekä valinnanvapauden tietopalvelua. Muut tehtävät olisi tarkoituksenmukaista jättää maakuntien vastuulle, jotka voivat hyödyntää niiden toteuttamisessa nykyisin käytössä olevia tietojärjestelmiä. Täysin uusien kansallisten tiedonhallintapalveluiden luominen ja käyttöönotto ei ole toimeenpanon edellyttämällä aikataululla perusteltua eikä edes mahdollista.

Voimaantulo, 71 §:n mukaan valinnanvapauslain tullessa voimaan kumotaan laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä. Palveluseteli on laajasti käytössä varhaiskasvatuksessa. Pykälästä ei käy ilmi, onko tarkoitus lopettaa palvelusetelin käyttö myös varhaiskasvatuksen osalta.

Siirtymäsäännökset, 72 § on epäselvä. Suoran valinnan palvelujen tuottamista siirtymäaikana täytyy selventää. Alkaako suoran valinnan valinnanvapaus heti 1.1.2019 ja voiko maakunta toimia suoran valinnan tuottajana liikelaitosmuodossa lain siirtymäaikana vuosina 2019 ja 2020.

Kuntaliitto ehdottaa valmisteltavaksi erillistä kokeilulakia valinnanvapauden asteittaisen lisäämisen tueksi. Lainsäädännössä voitaisiin asettaa tavoitteita valinnanvapauden lisäämiselle. Lisäksi Kuntaliitto esittää, että palveluseteliä koskeva lainsäädäntö pidetään voimassa ja palvelusetelikäytäntöjä kehitetään. Saatujen kokemusten jälkeen voidaan arvioida pysyvän lainsäädännön tarvetta.

Jatkovalmistelussa on lisäksi syytä selvittää, onko tarkoituksenmukaista, että äitiys- ja lastenneuvolatoiminta kuuluu esityksessä suoran valinnan palveluihin.

## **Kuntaliiton talouskatsaus, 2016**

### **TUOTOT**

Kuntaliiton varsinaisen toiminnan tuotot ovat vuonna 2016 yhteensä 24 040 500 euroa ylittäen budjetin 556 100 eurolla (budjetti 23 484 400 euroa).

Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokrat

Asiantuntijapalvelutuotot ovat 366 400 euroa alittaen budjetin 486 000 euroa 119 600 eurolla. Kunnia- ja ansiomerkkien myynti vuonna 2016 on 744 500 euroa budjetin ollessa 420 000 euroa eli budjettiylitystä on 324 500 euroa. Vuokratuottoja on 1 218 300 euroa, budjetti 1 288 200 euroa eli budjetti alittuu 69 900 eurolla. Muita tuloja kertyi 539 300 euroa ja budjetin oltua 126 000 euroa eli ylitystä on 413 900 euroa.

Näin ollen palvelutuotot, tuotemyynti ja vuokrat ovat vuonna 2016 yhteensä 2 869 000 euroa. Niiden budjetti on 2 320 200 euroa eli budjetti ylittyy 548 900 eurolla.

Ulkoisen rahoitus

Ulkoiset rahoitustuotot (projektit ja hankkeet) ovat 2 228 500 euroa budjetin ollessa 2 236 000 euroa, joten budjetti alittuu 7 500 eurolla.

Jäsenmaksut (kunta- ja yhteistyöjäsenet)

Jäsenmaksut ovat 18 943 000 euroa budjetin ollessa 18 928 200 euroa. Budjettiylitys on 14 800 euroa muodostuen yhteistyöjäsenmaksuista.

### **KUSTANNUKSET**

Henkilöstökulut

Henkilöstökulut (ml. palkat, palkkiot, eläkkeet ja henkilösivukulut) vuonna 2016 ovat 11 848 100 euroa budjetin ollessa 12 836 800 euroa, jolloin budjetti alittuu 988 700 eurolla.

Muut henkilöstö-, koulutus-, matka-, markkinointi-, suhdetoiminta- ja edustuskulut

Yhteissummaltaan 1 315 700 euron muut henkilöstö-, koulutus-, matka-, markkinointi-, suhdetoiminta- ja edustuskulut ylittävät budjetin 65 400 eurolla budjetin ollessa 1 250 300 euroa.

Muita henkilöstökuluja toteutuu 489 400 euroa budjetin ollessa 544 700 euroa, mikä alittuu 55 300 eurolla. Koulutuskulujen osuutena to-

toteutuu 127 200 euroa, joten budjetti 171 900 euroa alittuu 44 700 eurolla.

Matkakustannuksia toteutuu vuonna 2016 646 700 euroa mikä ylittää budjetoidun 609 500 euroa 37 200 eurolla.

Markkinointi-, suhdetoiminta- ja edustuskuluja on vuonna 2016 yhteensä 179 600 euroa, kun niitä budjetoitiin 96 100 euroa, joten budjetti ylittyy 83 500 eurolla.

#### Ulkopuoliset palvelut

Ulkopuoliset palvelut ovat vuonna 2016 3 283 900 euroa budjetin ollessa 2 901 800 euroa, jolloin budjettilyitys on 382 100 euroa. Ulkopuolisiin palveluihin sisältyvät asiantuntija- ja muut ostopalvelut alittavat budjetin 334 300 eurolla kun taas lakiasian- ja tilintarkastuspalvelut ylittävät budjetin 716 600 eurolla.

#### Muut toimintakulut

Muita toimintakuluja budjetoitiin 9 472 900 euroa. Niitä toteutuu yhteensä 164 215 800 euroa. Siihen sisältyvät Suomen kuntasäätiölle tehdyt lahjoitukset yhteensä 155 277 600 euroa: 124 410 000 euroa eli Ekokem-osakkeiden myyntihinta Fortumille ja Kuntatalo Oy:n osakkeet 30 867 600 euroa. Budjetti ylittyy 154 742 900 eurolla. Ilman lahjoitusta muita toimintakuluja toteutuu vuonna 8 938 200 euroa alittaen budjetin 534 700 eurolla.

Konsernin sisäisiä hallintoveloituksia ja vuokria toteutuu yhteensä 7 455 400 euroa, mikä alittaa budjetoidun 8 744 200 euroa 1 289 000 eurolla. Alitus johtuu FCG:lle keskitettyjen konsernin ICT-, talous- ja palkkahallinnon kulujen laskemisesta ja budjettiin nähden muuttuneista laskutusperusteista.

Muihin toimintakuluihin sisältyviä muita eriä toteutuu 1 483 000 euroa. Niiden budjetti on 728 600 euroa, joten budjetti ylittyy 754 400 eurolla. Tästä pääosa johtuu ICT-kuluista, joiden budjettilyitys on 272 600 euroa sisältäen mm. ohjelmistolisenssejä, jotka ohjautuvat suoraan Kuntaliitolle. Budjetissa ne sisältyivät konserniveloituksiin (FCG:n ICT-veloitukseen).

ICT-kuluja (konserniveloitukset ja ulkoiset muihin toimintakuluihin sisältyvät) toteutuu 1 612 200 euroa, mikä alittaa budjetoidun 2 706 700 euroa 1 094 600 eurolla.

#### Muut kulut yhteensä

Muut kulut yhteensä ovat 168 815 500 euroa budjetin ollessa 13 625 000 euroa, jolloin budjetti ylittyy 155 190 500 eurolla.

Ilman lahjoitusta muut kulut ovat yhteensä 13 537 800 euroa, jolloin budjetti alittuu 87 200 euroa.

## **KUSTANNUKSET YHTEENSÄ**

Kaikki kustannukset ovat vuonna 2016 yhteensä 180 695 000 euroa budjetin ollessa 26 490 200 euroa, jolloin budjetti ylittyy 154 204 900 eurolla.

Ilman lahjoitusta kaikki kustannukset ovat yhteensä 25 417 300 euroa, jolloin budjetti alittuu 1 072 900 eurolla.

## **TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ ELI OPERATIIVISEN TOIMINNAN TULOS**

Tuotto-/kulujäämä ennen sijoitus- ja rahoitustoimintaa on -156 654 500 euroa budjetin ollessa -3 005 800 (eroa budjettiin -153 648 700 euroa).

## **SIOJITUS- JA RAHOITUSTOIMINTA**

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tulos on +119 442 300 euroa budjetin ollessa +2 556 700 euroa. Eroa budjettiin on +116 885 600 euroa.

Sijoitussalkun tuotto on 27 500 euroa budjetoitua pienempi (toteutunut +1 627 500 euroa, budjetti +1 600 000 euroa).

Osinkoja budjetoitiin 1 861 000 euroa. Osinkoja toteutuu 1 607 500 euroa sisältäen toukokuussa saadut Ekokemin osingot 1 508 000 euroa.

Rahoituskuluja toteutuu 597 100 euroa kun niitä budjetoitiin 904 300 euroa eli budjetti alittuu 307 200 eurolla.

Muita budjetoimattomia rahoitustuottoja toteutuu 116 804 500 euroa. Maaliskuussa toteutui 310 000 euron myyntivoitto BDO Julkispalvelut Oy:n omistussuuden (20 %) myynnistä BDO Oy:lle. Elokuussa toteutui 116 494 500 euron myyntivoitto Ekokem Oy:n osakkeiden myynnistä Fortum Oyj:lle.

## **YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ**

Suomen Kuntaliitto ry:n tulos vuonna 2016 on -37 212 300 euroa, kun se on budjetissa -449 100 euroa. Ero budjettiin on -36 763 200 euroa.

## **YHTEENVETO**

Vuoden 2016 tuotot ovat 0,6 milj. euroa budjetoitua suuremmat.

Vuoden 2016 kustannukset ovat 154,2 milj. euroa budjetoitua suuremmat.

Vuoden 2016 sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotot ovat 116,9 milj. euroa budjetoitua suuremmat.

Ekokem-osakkeiden myyntihinnan lahjoituksesta Suomen kuntasäätiölle aiheutuu 7,9 milj. euron tappio. Saatu myyntivoitto 116,5 milj. euroa näkyy sijoitus- ja rahoitustoiminnassa ja lahjoitus 124,4 milj. euroa muissa toimintakuluissa.

Kuntatalo Oy:n osakkeiden lahjoitus Suomen kuntasäätiölle aiheuttaa 30 867 600 euron tappion, joka sisältyy muihin toimintakuluihin.

Suomen Kuntaliitto ry:n taseen oma pääoma oli tilikauden alussa 109,2 milj. euroa ja lopussa 72,0 milj. euroa. Muutos tilikauden aikana on -37,2 milj. euroa. Suomen Kuntaliitto ry:n taseen loppusumma 31.12.2016 on 101,3 milj. euroa.

## **Vuosien 2016-2017 näkymät**

Kuntaliiton tuloksen pitkän aikavälin sopeuttamisen (vuodet 2013-2017) tavoitteena vuodelle 2017 on -2,5 milj. euron operatiivinen tulos, joka katetaan sijoitus- ja rahoitustuotoilla.

Vuoden 2017 talousarvion operatiivinen tulos on -1,3 milj. euroa. Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoiksi arvioidaan +1,6 milj. euroa, jolloin ylijäämä on 0,3 milj. euroa. Vuoden 2017 operatiiviseen tulokseen sisältyy Suomen kuntasäätiön tukea 0,9 milj. euroa, jolloin vertailukelpoinen tulos aikaisempiin vuosiin nähden on -2,2 milj. euroa.

Ehdotus: Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Lisätietoja: Jari Koskinen, puhelin: 044 976 4225  
Timo Leivo, puhelin: 050 62181

## KIRJANPIDON MUKAAN, milj. €

### KUNTALIITTO (pl. KT)

#### TUOTOT

Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokrat

Ulkoinen rahoitus

Jäsenmaksut

**Tuotot yhteensä**

#### KUSTANNUKSET

Palkat ja palkkiot

Eläke- ja muut henkilösivukulut \*\*\*\*\*)

**Henkilöstökulut yhteensä**

**Poistot**

Muut henkilöstökulut ja koulutus

Matkat

Ulkopuoliset palvelut

Markkinointi, suhdetoiminta ja edustus

Muut toimintakulut \*) , \*\*)

**Muut kulut yhteensä**

**KUSTANNUKSET YHTEENSÄ**

**Tuotto-/kulujäämä**

Sijoitus- ja rahoitustoiminta \*\*\*)

**YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ**

|                                        | TOT<br>1-12/2016 | BUD<br>1-12/2016 | TOT - BUD     | EDV<br>1-12/2015 | TOT - EDV     |
|----------------------------------------|------------------|------------------|---------------|------------------|---------------|
| Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokrat | 2,9              | 2,3              | 0,5           | 2,8              | 0,1           |
| Ulkoinen rahoitus                      | 2,2              | 2,2              | 0,0           | 2,5              | -0,2          |
| Jäsenmaksut                            | 18,9             | 18,9             | 0,0           | 18,9             | 0,0           |
| <b>Tuotot yhteensä</b>                 | <b>24,0</b>      | <b>23,5</b>      | <b>0,6</b>    | <b>24,1</b>      | <b>-0,1</b>   |
| <b>KUSTANNUKSET</b>                    |                  |                  |               |                  |               |
| Palkat ja palkkiot                     | -10,7            | -10,5            | -0,2          | -10,6            | -0,1          |
| Eläke- ja muut henkilösivukulut *****) | -1,1             | -2,3             | 1,2           | -2,9             | 1,7           |
| <b>Henkilöstökulut yhteensä</b>        | <b>-11,8</b>     | <b>-12,8</b>     | <b>1,0</b>    | <b>-13,4</b>     | <b>1,6</b>    |
| <b>Poistot</b>                         | <b>0,0</b>       | <b>0,0</b>       | <b>0,0</b>    | <b>0,0</b>       | <b>0,0</b>    |
| Muut henkilöstökulut ja koulutus       | -0,5             | -0,5             | 0,1           | -0,5             | 0,0           |
| Matkat                                 | -0,6             | -0,6             | 0,0           | -0,6             | 0,0           |
| Ulkopuoliset palvelut                  | -3,3             | -2,9             | -0,4          | -2,6             | -0,7          |
| Markkinointi, suhdetoiminta ja edustus | -0,2             | -0,1             | -0,1          | -0,1             | 0,0           |
| Muut toimintakulut *) , **)            | -164,2           | -9,5             | -154,7        | -9,8             | -154,4        |
| <b>Muut kulut yhteensä</b>             | <b>-168,8</b>    | <b>-13,6</b>     | <b>-155,2</b> | <b>-13,6</b>     | <b>-155,2</b> |
| <b>KUSTANNUKSET YHTEENSÄ</b>           | <b>-180,7</b>    | <b>-26,5</b>     | <b>-154,2</b> | <b>-27,0</b>     | <b>-153,7</b> |
| <b>Tuotto-/kulujäämä</b>               | <b>-156,7</b>    | <b>-3,0</b>      | <b>-153,6</b> | <b>-2,9</b>      | <b>-153,8</b> |
| Sijoitus- ja rahoitustoiminta ***)     | 119,4            | 2,6              | 116,9         | 6,5              | 112,9         |
| <b>YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ</b>               | <b>-37,2</b>     | <b>-0,4</b>      | <b>-36,8</b>  | <b>3,6</b>       | <b>-40,9</b>  |

\*) Ekokem-osakkeiden myyntihinnan lahjoitus -124,4 milj. €

\*\*) Kuntatalo Oy:n osakkeiden lahjoitus - 30,9 milj. €

\*\*\*) Ekokem-osakkeiden myyntivoitto +116,5 milj. €

\*\*\*\*\*) Eläkevastuun muutos tilinpäätökseen +1,396 milj. € (2016), -0,409 milj. € (2015)

**TOIMINTA, ILMAN POIKKEAVIA ERIÄ,**  
**milj. €**

**KUNTALIITTO (pl. KT)**

**TUOTOT**

Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokrat

Ulkoinen rahoitus

Jäsenmaksut

**Tuotot yhteensä**

**KUSTANNUKSET**

Palkat ja palkkiot

Eläke- ja muut henkilösivukulut

**Henkilöstökulut yhteensä**

**Poistot**

Muut henkilöstökulut ja koulutus

Matkat

Ulkopuoliset palvelut

Markkinointi, suhdetoiminta ja edustus

Muut toimintakulut

**Muut kulut yhteensä**

**KUSTANNUKSET YHTEENSÄ**

**Tuotto-/kulujäämä**

Sijoitus- ja rahoitustoiminta

**YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ**

|                                        | TOT<br>1-12/2016 | BUD<br>1-12/2016 | TOT - BUD   | EDV<br>1-12/2015 | TOT - EDV   |
|----------------------------------------|------------------|------------------|-------------|------------------|-------------|
| Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokrat | 2,9              | 2,3              | 0,5         | 2,8              | 0,1         |
| Ulkoinen rahoitus                      | 2,2              | 2,2              | 0,0         | 2,5              | -0,2        |
| Jäsenmaksut                            | 18,9             | 18,9             | 0,0         | 18,9             | 0,0         |
| <b>Tuotot yhteensä</b>                 | <b>24,0</b>      | <b>23,5</b>      | <b>0,6</b>  | <b>24,1</b>      | <b>-0,1</b> |
| <b>KUSTANNUKSET</b>                    |                  |                  |             |                  |             |
| Palkat ja palkkiot                     | -10,7            | -10,5            | -0,2        | -10,6            | -0,1        |
| Eläke- ja muut henkilösivukulut        | -2,5             | -2,3             | -0,2        | -2,4             | -0,1        |
| <b>Henkilöstökulut yhteensä</b>        | <b>-13,2</b>     | <b>-12,8</b>     | <b>-0,4</b> | <b>-13,0</b>     | <b>-0,2</b> |
| <b>Poistot</b>                         | <b>0,0</b>       | <b>0,0</b>       | <b>0,0</b>  | <b>0,0</b>       | <b>0,0</b>  |
| Muut henkilöstökulut ja koulutus       | -0,5             | -0,5             | 0,1         | -0,5             | 0,0         |
| Matkat                                 | -0,6             | -0,6             | 0,0         | -0,6             | 0,0         |
| Ulkopuoliset palvelut                  | -3,3             | -2,9             | -0,4        | -2,6             | -0,7        |
| Markkinointi, suhdetoiminta ja edustus | -0,2             | -0,1             | -0,1        | -0,1             | 0,0         |
| Muut toimintakulut                     | -8,9             | -9,5             | 0,5         | -9,8             | 0,9         |
| <b>Muut kulut yhteensä</b>             | <b>-13,5</b>     | <b>-13,6</b>     | <b>0,1</b>  | <b>-13,6</b>     | <b>0,0</b>  |
| <b>KUSTANNUKSET YHTEENSÄ</b>           | <b>-26,8</b>     | <b>-26,5</b>     | <b>-0,3</b> | <b>-26,6</b>     | <b>-0,2</b> |
| <b>Tuotto-/kulujäämä</b>               | <b>-2,8</b>      | <b>-3,0</b>      | <b>0,2</b>  | <b>-2,5</b>      | <b>-0,3</b> |
| Sijoitus- ja rahoitustoiminta          | 2,9              | 2,6              | 0,4         | 6,5              | -3,6        |
| <b>YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ</b>               | <b>0,2</b>       | <b>-0,4</b>      | <b>0,6</b>  | <b>4,0</b>       | <b>-3,9</b> |

Kuntaliiton hallitus 9.3.2017

Kannanottoluonnos hallitusohjelman puolivälitarkasteluun ja kehysriiheen:

### **Kuntatalouden kestävydestä pidettävä muutoksessa kiinni - Kunnat valmiita kasvu- ja investointitalkoisiin**

Juha Sipilän hallitus on käynnistänyt monia uudistuksia, joiden tavoitteena on lisätä talouskasvua, sopeuttaa julkista sektoria ja nostaa työllisyysaste 72 prosenttiin. Hallituskauden puolivälissä keskeisimmät haasteet ja lisätoimenpiteiden tarpeet liittyvät työllisyyden hitaaseen kohenemiseen, pitkäaikaistyöttömyyden lisääntymiseen ja julkisen talouden yhä voimakkaana jatkuvaan velkaantumiseen.

### **Kuntatalouden kestävyys muutoksessa on varmistettava**

Julkinen talous, erityisesti valtio, velkaantuu päätetyistä sopeutustoimista huolimatta yhä samaa tahtia kuin hallitusohjelmaa kirjoitettaessa. Myös tavoite julkisen sektorin tehtävien ja velvoitteiden vähentämisestä on edennyt nihkeästi.

Kilpailukyky sopimuksen yhteydessä myönnettyt verokevennykset heikentävät selvästi julkista taloutta. Kuntatalouden tulopohjaa syövät palkansaajan lakisääteisiin maksukorotuksiin liittyvät verovähennykset ja valtionosuusleikkaukset.

Tulevaisuuden näkymät ovat siis sekä valtiolla että kunnilla hyvin haastavat. Tuoreimpien ennusteiden mukaan kuntatalous on kuitenkin saavuttamassa hallituksen sille asettaman rahoitusasematavoitteen. Tässä keskeisellä sijalla ovat olleet kuntien omat toimet menojen kasvun hillitsemiseksi.

Kuntatalouden kestävydestä on nyt pidettävä huolta. Mahdolliset valtion toimista seuraavat veroperustemuutokset tai maksualennukset on kompensoitava kunnille täysimääräisesti. Lisätehtävistä on tässä vaiheessa pitäydyttävä, mutta vapausasteita nykytehtävien hoitamiseen on sen sijaan lisättävä osana normien purkamista.

Vuoden 2017 talousarviossa kilpailukyky sopimukseen liittyvät valtionosuusvähennykset olivat 372 milj. euroa. Ne pohjautuivat julkisen sektorin lomarahaleikkauksen täysimääräiseen säästöarvioon ja vuosityöajanpidennyksen laskennalliseen säästöön. Koska vuosityöajan pidennys ei ole tuomassa säästöjä oletetulla tavalla, ei myöskään suunniteltua valtionosuuksien lisäleikkausta tule toteuttaa.

Myös kilpailukyky-sopimuksen vaikutusarviot vuosille 2019-2020 on linjattava kuntien ja maakuntien välillä uudelleen maakuntauudistuksen seurauksena. Kiky-sopimuksesta koituvat menosäästöt eivät enää hyödytä kuntataloutta vuoden 2019 jälkeen alun perin arvioitua määrää, minkä vuoksi myös niihin pohjautuvat leikkaukset on kohdennettava uudelleen.

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen on aloitettava jo tällä hallituskaudella. Siinä rahoitusjärjestelmä on viritettävä vastaamaan kestäväällä tavalla uudistuvien kuntien tarpeisiin ja toimintaympäristöön.

Kuntaliitto edellyttää, että sote- ja maakuntauudistuksen valmisteluun sekä sen edellyttämiin ICT- ja muihin investointeihin tulee varata kehyksessä riittävät voimavarat. Maakuntien valmistelukustannuksia ei voi jättää kuntien vastuulle.

Kuntaliitto korostaa, että kuntatalouden kestävydestä huolehtiminen on perusedellytys sille, että kunnat kykenevät hoitamaan lukuisat lakisääteiset ja muut tehtävänsä jatkossakin. Samalla kuntien on kyettävä vastaamaan mittavista investointitarpeista sekä työllisyyden ja kasvun edistämisestä.

### **Asuntorahastosta investointiavustuksia kuntien korjausvelan paikkaamiseen – kasvukeskuksiin uusia asuntoja sujuvalla kaavoituksella**

Kuntasektorin rakennetun omaisuuden korjausvelan suuruusluokka on 7-10 miljardia euroa, josta noin puolet kohdistuu rakennuksiin. Summa kasvaa koko ajan. Korjausvelan kasvun hillitsemiseksi, työllistävien investointien liikkeelle saamiseksi sekä asumisen ja yhdyskuntien kehittämisen kannalta välttämättömän infrastruktuurin turvaamiseksi tulee käynnistää määräaikainen kuntien ja valtion korjausvelkaohjelma.

Sen osana tulee mahdollistaa Valtion asuntorahaston (VAR) varoista myönnettävät avustukset kuntien jo olemassa olevan infrastruktuurin korjaamiseen. Aiemmin avustukset ovat olleet mahdollisia vain uusien asuinalueiden ja täydennysrakentamisen kunnallistekniikkaan.

Sujuva kaavoitus ja riittävä asuntotuotanto kasvaville paikkakunnille on parasta työllisyyspolitiikkaa ja tärkeää myös asumiskustannusten hillinnän kannalta. Kaavajärjestelmän kokonaisuudistus tulee toteuttaa pikaisesti. Sen tavoitteena tulee olla kaavoitusprosessien sujuvoittaminen ja tulevaisuudessa tarvittavien kaavamuotojen roolin täsmentäminen. Kunnilla tulee säilyä oikeus itsenäisiin kaavoitus- ja maapoliittisiin valintoihin myös jatkossa.

Kasvukeskuksissa kohtuuhintaisen asumisen tarjontaa on lisättävä. Valtiovalta voi kannustaa kaupunkiseutujen kuntia tähän MAL-sopimuksilla. Niiden tehokkuutta voidaan lisätä kytkemällä ne yli hallituskausien ulottuvaan liikenneohjelmaan. Valtion on myös konserniohjaustaan vahvistaen huolehdittava siitä, että esimerkiksi asemanseuduilla olevat valtion maa-alueet saadaan asuntotuotannon piiriin.

Kuntaliitto katsoo, että osana kunnallisesta infrasta huolehtimista hallitusohjelmaan perustuvassa jätelain uudistamisessa kunnan vastuun piiriin tulee jäädä asumisen jätteiden ohella vähintään kuntien toiminnassa syntyvät yhdyskuntajätteet, jotta kuntien jätehuollon toimivuus turvataan sekä minimoidaan kunnille jätehuoltojärjestelyistä koituva hallinnollinen taakka. Jätehuollon toimialalle tulee säätää hankintadirektiivin sallimissa puitteissa pysyvä vähintään 15 prosentin ulosmyyntiraja ilman euromääristä rajaa.

### **Investointirahoitusmalleja pitää monipuolistaa**

Kuntien investointien erilaisten toteutus- ja rahoitusmuotojen tulisi olla valtion tuki- ja avustusmenettelyjen näkökulmasta keskenään samanarvoisessa asemassa. Esimerkiksi kunnan toteuttaessa investoinnin leasing-rahoituksella, joka nykyään on varteenotettava vaihtoehto myös monissa toimitilahankkeissa, mahdollisuus valtion tukeen jää nyt pois.

Kuntaliitto esittää alueellisten infrahankkeiden osalta selvitettäväksi rahoitusmallia, jossa kunnat ja valtio voisivat perustaa tiettyä investointia varten yhteisen infrayhtiön. Sen omistajaksi voisi tulevaisuudessa tulla myös maakunta. Kun yhtiö on kuntien määräysvallassa, sen vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen voisi hoitaa Kuntarahoitus Oyj. Merkittävin näin toteutettava meneillään oleva investointihanke on Länsimetro.

Tämän lisäksi liikenneverkon ylläpitoa ja kehittämistä voidaan pitkäjänteistää yli hallituskausien kestäväällä liikenneinfraohjelmalla, jota hallinnoitaisiin ja rahoitettaisiin valtion erillisen kehysmenettelyn kautta. Tällöin liikenteen menot ja rahoitus erotettaisiin muusta budjettitaloudesta omaksi kehiksekseen.

### **Työllisyyden ratkaisemiseen vauhtia ja tehoa**

Pohjoismaisittain alhainen työllisyysaste ja suuri pitkäaikaistyöttömyys vaativat uudenlaista yhteistyötä valtion, kuntien ja muiden toimijoiden kesken. Kuntien panostukset työllisyyden hoitoon nousevat jo noin 800 miljoonaan euroon.

Kuntien ja erityisesti kaupunkiseutujen osaamista ja resursseja ei voida korvata pelkästään markkinavetoisuutta kasvattamalla, vaan kuntien edellytyksiä kasvun ja työllisyyden luomiseksi on päinvastoin vahvistettava sekä käynnistävillä alueellisilla työllisyyskokeiluilla että valmisteltavana olevalla kasvupalvelu-uudistuksella. Erityisen tärkeää tämä on pitkäaikaistyöttömyyden lievittämisessä.

Samalla on kehitettävä uusia malleja passiivituen käyttämiseksi työttömien aktivoinnissa. Myös avustavien työtehtävien ja matalan kynnyksen työpaikkojen lisääminen on keskeistä. Kunnilla on hyvät edellytykset vastata tähän. Näillä keinoilla voidaan tukea myös maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä.

## **Kuntien edellytykset laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestämiseen varmistettava**

Työllisyyden lisäämiseksi ja kannustinloukkujen purkamiseksi varhaiskasvatusta ja koko perhevapaajärjestelmää tulee tarkastella kokonaisuutena. Jos järjestelmää muutetaan, kunnille koituvat kustannukset on kompensoitava täysimääräisesti. Mahdollisten asiakasmaksutulojen vähenemisen lisäksi kustannuksia aiheutuu henkilöstön ja toimitilojen mitoittamisesta kasvavaa varhaiskasvatuksen piirissä olevaa asiakasmäärää vastaavasti.

Kuntaliitto muistuttaa, että varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen bruttokustannukset kunnille ja kuntayhtymille ovat noin 2,9 mrd. euroa. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksutuotot ovat kuntatalouden kannalta tärkeitä. Ne ovat olleet noin 350 milj. euroa vuodessa, mutta tulevat jo uuden varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain voimaantulon 1.3.2017 jälkeen vähenemään.

## **Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa tuettava**

Kuntaliitto pitää toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistamista tarpeellisenä. Siihen sisältyy merkittäviä rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia, kuten oppimisen siirtäminen laajasti työpaikoille. Uudistuksen toteuttamisaikataulu on tiukka. Tässä tilanteessa olisi perusteltua, että reformin toimeenpanoa tuetaan. Uusien toimintamallien käyttöönottoon tulee myöntää lisäpaikkoja reformin tavoitteita vastaaviin pilottikoulutuksiin. Ne tulisi suunnata esimerkiksi alueille, joissa on pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta.

Kuntaliitto katsoo lisäksi, että ammatillisen koulutuksen rahoituksen tulee jatkossakin perustua todennettaviin kustannuspohjiin sekä valtion ja kuntien väliseen perustuslainkin edellyttämään lakisääteiseen kustannustenjaon tarkistukseen.